

Sevara JUMAYEVA,
Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn instituti o'qituvchisi
E-mail: jdsevarakhon@gmail.com

Alfraganus universiteti dotsenti, f.f.n. N.Jurayeva taqrizi asosida

BO'LAJAK HAYKALTAROSHLARDA INGLIZ TILI DARSALARIDA KREATIV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI

Annotatsiya

Maqolada ingliz tili darslarini tasviriy san'at turlaridan biri bo'lgan mahobatli haykaltaroshlik namunalari misolida samarali tashkil etish usullari aniq va kreativ yondashuv asosida yoritilgan. Muallif tomonidan tanlab olingan xar bir haykaltaroshlik namunasiga muayyan metodlar qo'llanilib, aniq tahlillar va undan olinadigan natijalar berilgan. Jarayonda uchraydigan muammolar ko'rsatilib, unga optimal yechimlar taklif etilgan.

Kalit so'zlar: haykaltaroshlik asarlari, kreativ fikrlash, pedagogik maqsad, til aspektlari, ijodiy muhit, bilim-ko'nikmalar

ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА У БУДУЩИХ СКУЛЬПТОРОВ

Аннотация

В статье описаны методы эффективной организации уроков английского языка, основанные на четком и творческом подходе на примерах величественной скульптуры, являющейся одним из видов изобразительного искусства. К каждому выбранному автором образцу скульптуры применяются определенные методы, даются конкретные анализы и полученные от него результаты. Показаны проблемы, возникающие в процессе, и предлагаются оптимальные решения.

Ключевые слова: скульптурные произведения, творческое мышление, педагогическое назначение, языковые аспекты, творческая среда, знания и навыки

FACTORS OF THE DEVELOPMENT OF CREATIVE COMPETENCES IN THE ENGLISH CLASSES OF FUTURE SCULPTORS

Annotation

The article highlights the methods of effective organizing of English lessons based on a clear and creative approach on examples of majestic sculpture, which is the branch of fine arts. Certain methods are applied to each sample of sculpture chosen by the author, concrete analyses and results are given which have been obtained during the process. The problems arising in the process are shown and optimal solutions are proposed.

Keywords: sculpture, creative thinking, pedagogical purpose, linguistic aspects, creative environment, knowledge and skills.

Kirish. Dunyo tobora globallashib borayotgan ayni davrda yetishib kelayotgan yosh kadrlarga xar bir sohada yuqori malaka, bilim, tajribaga ega bo'lish talabi qo'yilmoqda. U bo'lajak iqtisodchi, shifokor yoki san'at vakili bo'ladimi, bugungi tezkorlik bilan ilgarilab borayotgan innovatsion muhitda davr talabidagi zamonaviy bilimlarni puxta egallashi, uni amaliyotga tadbiq etib, faoliyat olib borishi kundan kunga muhim ahamiyat kasb etib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, biz yashab turgan bugungi dunyoda xorijiy tillarni o'zlashtirmasdan, xar bir sohada kreativ muhitni yaratmasdan turib zamonaviy yetuk shaxs sifatida namoyon bo'lish masalasi aktualligicha qolmoqda. Bu esa o'qituvchilarga talay ma'suliyat yuklaydi. Bugungi yangi davr pedagogi jamiyatda eng faol pozitsiyadagi shaxs sifatida yosh avlodga zamonaviy bilimlarni berishda optimal va kreativ uslubga ega bo'lgan holda faoliyat olib borishi kerak. "Kreativlik tushunchasi (lot., ing. "create"-yaratish, "creative" yaratuvchi, ijodkor) ingliz tilidan tarjima qilinganda ijod ma'nosini anglatadi. Kreativlikni: ijodga intilish, hayotga ijodiy yondashish, o'ziga doimiy tanqidiy nazar solish va tahlil etish deyish mumkin. Hozirgi zamon psixologiya va pedagogika lug'atlariga asoslanib o'qituvchining kreativligi deb uning fikrlaridagi, sezgilaridagi, muloqotdagi, alohida faoliyat turidagi ijodiy yondashish, bilish darajasi deb ta'riflash mumkin. Kreativlik insonda mavjud ma'lumotlarni qayta ishlab chiqarish va ularni cheksiz yangi modelini yaratishga javob beradi. Kreativlik darslarida pedagoglardan ajoyib g'oyalarni o'ylab topish (o'ziga xoslik); ularni kengaytirish (ishlab chiqish); yoki boshqa g'oyalar bilan solishtirish va ulardagi bog'liqlikni topish (moslashuvchanlik) talab etilganda, mazkur ko'nikmalar bir-biri bilan kesishadi. Xorijiy pedagoglar, xususan, Patti Drapeauning fikricha, bir shaxsning, ayniqsa, o'qituvchining kreativligi boshqalarni ijodiy jarayonini tashkil etishga ruhlantiradi [1].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Aynan Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitish metodikalariga oid ilmiy tadqiqotlar L.Axmedova, G.Bakiyeva, M.Gulyamova, J.Jalolov, X.Mamatkulov, F.Rashidova, T.Sattarov kabi olimlar tomonidan olib borilgan. M.Gulyamova, N.Kushiyevaning tadqiqotlarida esa aynan ingliz tili muhitida oliy ta'lim tashkilotlari talabalarida klasterli yondashuv, kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari tadqiq etilgan.

Xorijiy mamlakatlarda muayyan sohalarida kreativ kompetensiyalarni shakllantirish masalalari N.A.Mixaylov, Z.A.Stamboleva, Ye.V.Kozlovskaya, O.F.Ostroumova, Yu.A.Mixaylov, A.N.Alenova, N.S.Saharova, A.V.Bogdanova, O.S.Fokina, A.V.Avdeyeva, Ye.Ye. Ovakimyan, Akugbe Robert, Jo Son Mi, Julianna V. Lux, Beata Artz, Pino Alcaraz Marcelalar tomonidan o'rganilgan. Kreativ kompetensiyani shakllantirishning nazariy, amaliy, ilmiy asoslari T.T.Kaziyeva, A.G.Shumovskaya, I.S.Bekesheva, I.Ye.Bryakova, Ye.V.Kozlovskaya, Sherry G.Phelanlarning ilmiy izlanishlarida ko'rib chiqilgan.

Natija va muhokamalar. Ingliz tilini oliy ta'lim muassasalari, xususan, tasviriy san'atning haykaltaroshlik yo'nalishida ta'lim olayotgan talabalarga o'qitishni samarali tashkil etish bo'yicha zamonaviy va virtual pedagogikani o'z ichiga olgan bir necha usul va metodlar taklif etiladi. Demak, tadqiqotimiz obyekt sifatida olinayotgan haykaltaroshlik namunalaridan dastlabkisi O'zbekiston Qahramoni, xalq shoiri Erkin Vohidov siyosati.

CR-Task 1. Talabalar guruhlarga bo'linadi. O'qituvchi talabalarga shoir xaqidagi 5 ta ma'lumotni o'qib eshittiradi, bunda talabalar bir vaqtning o'zida ma'lumotni xam tushunib, eshitib, ta'riflanayotgan shaxsni topishlari (listening), xam ularning ichidan 2 ta iboraviy fe'lni (phrasal verbs) tarjimasi bilan birga orfagrafik xatolarsiz oldilariga qo'yilgan kartochkaga yozib berishlari kerak bo'ladi (writing).

✓
later.

His father passed away when he was nine, and his mother a year

✓
✓
✓

He was brought up by his uncle Karimboy Sohoboiev from Tashkent.
He was deputy of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan.

Translated the poems of Sergey Esenin's poems into Uzbek with a

great mastery

.....your history is thousands of centuries old..... his famous poem and loved by all of us starts with these words.

(ajratilgan vaqt 5-6 daqiqa).

Talabalar yuqoridagi savollardan ushbu mashhur shaxs kim ekanligini topadilar va jarayon davomida auditoriyaga didaktik material sifatida tayyorlangan shoir xaqidagi qisqa videorolik (brief video) namoyish etiladi va talabalarga ushbu rolikdagi yangi so'zlarni yozib berishlari talab etiladi (ajratilgan vaqt 2 daqiqa).

CR-Task 2. Talabalar kichik guruhlarga bo'linadi va ularga quyidagi vazifa beriladi:

Haykalgacha yaxshilab qarang va unda haykaltaroshi ifodalamoqchi bo'lgan 5 ta maqsadni ayting (speaking).

Ikkinchi vazifaga ajratiladigan vaqt 3 daqiqa. Vazifani birinchi bo'lib bajaragan guruh talabalariga o'qituvchi tomonidan rag'bat sifatida haykaltaroshlik anjomlaridan taqdim etiladi.

Muammo:

- ✓ Ijodkor talabalarda nutqiy emas, ko'proq aqliy yondashuv shakllanganligi;
- ✓ Qabul qilingan bilim-ko'nikmani ingliz tilida yetkazib bera olish qobiliyatining yetarli emasligi.

Yechim:

✓ Ingliz tilida so'zlarni yod olish va ularni erkin qo'llay olishga qaratilgan gapirish mashqlarini dars jarayonida muntazam olib borish maqsadga muvofiq (speaking). Bunday vazifalarga quyidagilarni misol qilib olish mumkin:

- Rolli o'yinlar
- Dialoglar
- Mashhur shaxs bilan intervyu (tasavvurlar o'yini)
- Warm-up o'yinlari
- Debatlar
- Viktorinalar

Olinadigan natija:

✓
✓

✓ "LS & W" metodida talabalar vazifalarni bajarish jarayonida nutqning deyarli barcha shakllardan tinglab tushunish (listening), gapirib berish (speaking) va vazifani yozma bajarish (writing) dan aralash (mixed) holatda foydalanishlari ta'limiy maqsadning samarali bo'lishini ta'minlaydi.

✓ Tinglab tushunish vazifasida talabalar ingliz tilida so'zlarning talaffuzini o'rganadilar.

✓ Dars jarayoni talabalarning o'z mutaxassisliklari bilan bog'lab tashkil etilganligi sabab, butun auditoriya vazifalarni bajonidil, katta qiziqish bilan bajaradilar.

✓ Talabani rag'batlantirilishi keying darslarning xam samarali bo'lishiga zamin yaratadi.

✓ Guruh bilan ishlanganida, guruh rag'batlantirilgani bois, vazifani bajarishga nisbatan ko'proq vaqt ajratgan guruh talabalar darsda keying safar yanada faol qatnashishlariga turtki bo'ladi va ularda biz xam g'olib bo'la olamiz degan fikr shakllanadi.

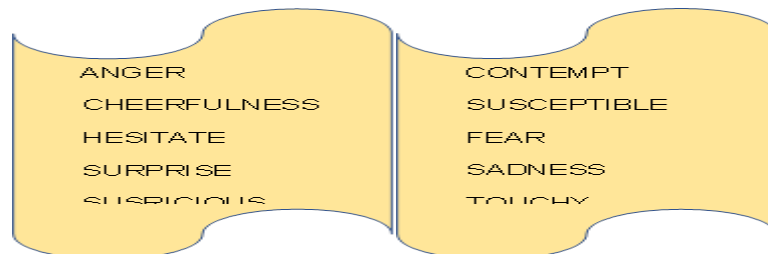
Navbatdagi asar “Motamsaro ona” haykali.

Talabalardan kichik guruhlar shakllantiriladi, 1 nafari ekspert etib tayinlanadi. Dars davomida talabalarning vazifalarni bajarishini baholab boradi. Dars yakunida g’olib guruhni aniqlaydi.

CR-Task 1. Ekspert-o’qituvchi ushbu haykaltaroshlik ishini 4 ta gap bilan ta’riflaydi. Guruhlar ta’riflanayotgan haykalni nomini topishlari kerak bo’ladi (definition).

- It is the sculpture of female
- It is made in our country
- It is the symbol of patience
- You can see this artwork near the famous square by name of Mustaqillik

CR-Task 2. Guruhlarga kartochkalarda yozilgan so’zlar tarqatiladi. Ushbu so’zlar asarda tasvirlangan yuz ifodasiga mos yoki mos emasligini asoslagan holda, so’zlarning antonimlarini aytib beradilar (ajratilgan vaqt 15-18 daqiqa).

CR-Task 3. Bu vazifa talabaning til muhitida ijodkorligini yanada ochib beradi. Ijodkorlik va til mexanizmi birgalikda effekti yuqori bo’ladi. Demak, o’rtaga savol tashlanadi, guruhlar vazifani og’zaki bajaradilar (ajratilgan vaqt 6-8 daqiqa).

Ijodkorligingizni ishga solgan holda, aytingchi, siz ushbu asarga yana qanday detal qo’shgan bo’lardingiz (speaking with drawing).

Ekspert-o’qituvchi bahosi: Dars yakunida, vazifalar bajarib bo’lingacha, ekspert guruhlar qanday ishlagani xaqida fikr bildiradi, ishlash strukturasi va vazifalarning bajarilish sifatini baholaydi. Shu bilan birga, talabalar xam ekspert-o’qituvchining darsni qanday tashkil etganligi bo’yicha baholaydilar.

Olinadigan natija:

- ✓ “Leading student” metodida dars 100% talaba-o’qituvchi nazoratida tashkil etiladi. Talabalar o’z tengdoshlari o’qituvchi sifatida darsni olib borishidan yanada ruhlanib, erkin ta’limiy muhit yaratadilar;
- ✓ Talabalarda liderlik qobiliyati shakllanib boradi;
- ✓ Har bir vazifani expert-o’qituvchi baholab borishi talabalarda interaktiv raqobatni shakllantirib, quvnoq va do’stona muhitni yaratadi;
- ✓ Erkin ijodiy muhit sabab, til aspektlari oson o’zlashtirilib, dars ekspert-teacher-student mexanizmi asosida samarali natija beradi.

CR-Task 1. Navbatdagi vazifa talabalar uchun jo’shqin va yanada qiziqarli ekanligi bilan ahamiyati yuqori. Kichik guruhlar shakllantiriladi. Talabalarga jahon haykaltaroshlik namunalaridan 12 tasi ekranda tez tez namoyish etiladi, haykallarning holatini eslab qolishlari kerak bo’ladi. Shundan so’ng, guruhlarga haykaltaroshlik asarlariga tegishli so’zlar beriladi (new vocabulary). Talabalar yangi leksika bilan tanishib chiqadilar (ajratilgan vaqt 2 daqiqa).

CR-Task 2. Jarayon yanada aktivlashadi, auditoriya markaziga guruhdan 1 nafar talaba chiqib, stol ustiga qo’yib chiqilgan haykaltaroshlik asarlaridan birini tanlaydi va uni harakatlar yordamida ko’rsatib beradi. Xar bir guruhdan guruh a’zolari bilan kelishgan holda, 1 nafdardan talaba ishtirok etadi, qolgan talabalar esa uning harakatlaridan yaqinda o’zlashtirilgan yangi so’zlardan foydalangan holda, qaysi haykaltaroshlik namunasi ekanligini topadilar (pantomime). Ajratilgan vaqt 15-18 daqiqa.

3.S.D.Jumayeva “Creative approach in English classes as an example of Akmal Nur’s experience”. Problems and solutions for teaching pedagogical and psychological subjects in higher education-International scientific and practical conference. 13.12.2022.P.98.

4. “Spoken English for Artists” Spiral-bound – January 1, 2014 by Rebecca J. White P.24.

Elektron saytlar

1.<https://www.architecturaldigest.com/gallery/11-most-fascinating-public-sculptures>

2.<https://mymodernmet.com/famous-sculptures-art-history/>

3. <https://blog.realla.co.uk/how-do-you-create-a-creative-environment>